

Nerelerde Üretilen Ballar Deli Çıkabilir?

Türkiye Acil Tıp Dergisi - Turk J Emerg Med 2009;9(2):96-98

Abdülkadir GÜNDÜZ, Süleyman TÜREDİ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Acil Tıp Anabilim Dalı, Trabzon.

Sayın Editör,

Deli bal ülkemizde artık sık duyulan, halk arasında bilinirliği gittikçe artan bir konudur. Bilmeyen kişiler arasında da merak uyandıran bu durum, bal tüketenlerde endişe uyandırmaktadır. Daha önce yayımlanan birçok bilimsel yazıda vurgulandığı gibi deli bal, ülkemizin Karadeniz kıyısı boyunca uzanan ormanların doğal bitki örtülerinden biri olan orman güllerinin (*Rhododendron*) çiçeklerinden beslenen arıların ürettiği bala verilen addır. Bu ballarda grayanotoksin diye adlandırılan ve zehir etkisi olan bir toksin bulunur. Bu balın tüketilmesi ile oluşan zehirlenmede hastaların tansiyonu düşer; nabızı düşer, hastalar terlerler, mideleri bulanır, kusarlar ve bazen bayılabirler.^[1,2]

Karadeniz kıyısı boyunca uzanan yaşam alanlarında, özellikle yaz aylarında, deli bal zehirlenmesi ile hastanelerin acil servislerine birçok vaka başvurur. Vakaların önemli bir kısmı acil servislerde birkaç saat takip edildikten sonra taburcu edilir. Kardiyak iletim bozukluğu gelişen inatçı olgular çok nadir olarak kardiyoloji yoğun bakıma alınarak takip edilirler. Yine çok nadir bildirilen vakalarda transvenöz kalp pili takılması ihtiyacı oluştuğu bildirilmiştir.^[1] Esasında bölge insanı ile yapılan bire bir konuşmalarda görülmektedir ki vakaların çok önemli bir kısmı hastaneye dahi götürülmemektedir. Yaşlılardan öğrenilen bilgiler doğrultusunda tuzlu ayran, tuzlu su içirilen hastalar belirli süre dinlendirilmekte birkaç saat sonra da hasta normal aktivitesine dönmektedir.

Bölgedeki yaygın inanış deli bal zehirlenmesinden ölüm olmadığı yönündedir. Esasında eski literatür bilgileri bunu yalanlamaktadır. Deli bal ölümcül olabilir. Gerek çok eski Amerika kaynaklı literatür bilgileri gerek kayıtlara geçmemiş Doğu Karadeniz'deki birkaç ölüme ait anonim bilgiler bu zehirlenmeye bağlı ölüm olabileceği yönündedir.^[3]

Her yıl Mayıs sonu Haziran başında Karadeniz dağlarının vahşi yeşilliklerinin arasından inanılmaz güzel mor, sarı, beyaz, pembe orman gülleri açar. Görüntü bazı alanlarda o kadar şok edici güzelliكتedir ki ormandaki bazı tepe ve düzlüklerinin tamamen mor çiçekle veya sarıçiçekle kaplı olduğunu görebiliriz. Nerelerde üretilen bal deli baldır araştırması yaparken bu çiçek denizlerinin yerlerini bilmek önemlidir. Orman güllerinin yoğun olarak bulunduğu vadiler ve düzlükler yerel arı yetiştiricileri tarafından iyi bilinir. Yerel arıların kovanlarında uzaklaşabileceği maksimum mesafeler de bellidir. Bu bilgiler ışığında yerel üreticiler kovanlarındaki balın orman güllerinin özünden olup olmadığını iyi bilirler.^[4] Bu konu bal satın alınırken kendilerine sorulursa bunun cevabını rahatlıkla verebilirler. Yani bölgede üretilen balların tamamı deli baldır demek oldukça yanlış bir ifadedir. Fakat Mayıs ve Haziran aylarında orman güllerinin açtığı dönemde orman güllerinin bulunduğu alanlara yeterli yakınlıkta bulunan kovanlardaki balların deli olma potansiyeli vardır.

Deli bal ile orman gülleri arasında birebir ilişki olduğu bilinmektedir. Orman gülleri (*Rhododendron*) Kuzey Amerika, Avrupa, Güney Asya, Uzak Doğu ve Avustralya Kıtası'nda yani Güney Amerika ve Afrika hariç bütün kıtalarda görülebilen bitki örtüsüdür. Potansiyel olarak deli bal zehirlenmelerinin buralardan üretilen ballardan da oluşması gerekir.

İletişim (Correspondence)

Dr. Süleyman TÜREDİ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Acil Tıp Anabilim Dalı, Trabzon, Turkey.

Tel: +90 - 462 - 377 58 19

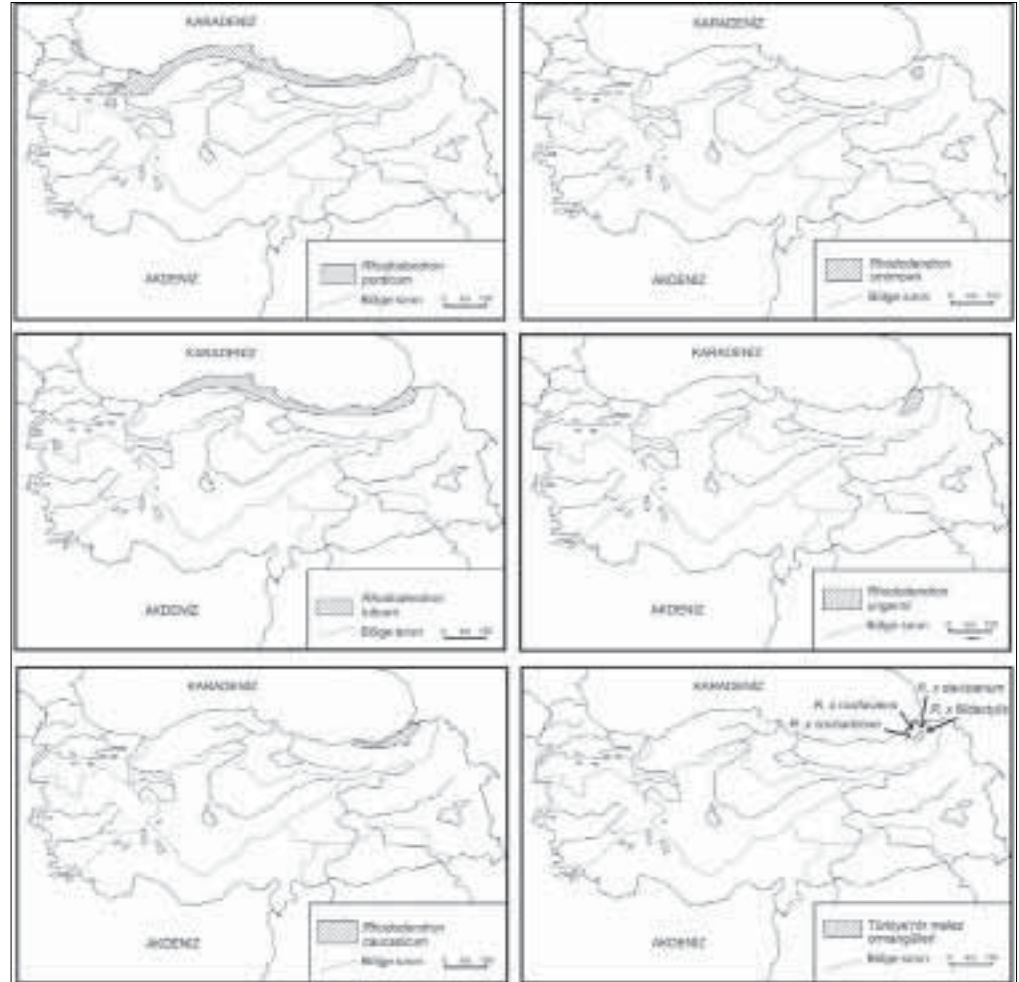
Faks (Fax): +90 - 462 - 325 05 18

e-posta (e-mail): suleymanturedi@hotmail.com

Fakat ilginçtir ki bildirilmiş vakaların neredeyse tamamı Türkiye yani ülkemizin Karadeniz kıyısı boyunca uzanan alanlarda üretilen ballardandır. Birkaç Kore ve Kuzey Amerika kaynaklı balların oluşturduğu zehirlenme bildirimini de literatürde mevcuttur.^[3,5] Bu bulgu ülkemizdeki ormangülleri yayılım alanları ile deli balın üretimindeki yayılımı birebir ilişkili hale getirmektedir. Bu ilişkinin doğruluğu Türkiye’den bildirilmiş vakaların neredeyse tamamının Karadeniz yöresi kökenli olması ile doğrulanmaktadır.

Dr. Meral Avcı’nın 2004 yılında Coğrafya Dergisinde yayınlanan makalesine göre ülkemizdeki orman güllerinin yayılım alanları birbirinin içine geçmiş durumdadır.^[6] En geniş yayılım alanına sahip mor çiçekli (*Rhododendron Ponticum*) orman gülleridir. Bölgede kara ağrı veya komar olarak da adlandırılır. İkinci sırayı sarı sarı çiçekli (*Rhododendron Luteum*) orman gülleri alır. Bölgede sarı ağrı veya zifin olarak da adlandırılır. Ülkemizdeki diğer orman gülleri yine aynı yöreler içinde yetişir fakat kapladıkları alanlar çok daha küçüktür (Şekil 1).^[6] Haritada görülen mor çiçekli orman gülü yayılım alanlarının ulaştığı sınır teorik olarak ülkemizdeki deli özellikle olabilecek balların üretim alanlarının sınırlarını oluşturur.

Sonuç olarak, “Hangi yörelerin balı deli olabilir?” sorusuna verebileceğimiz en mantıklı cevap orman güllerinin yetiştiği yörelerin sınırlarıdır.

Şekil 1. Türkiye'deki orman gülleri yayılım alanları.^[6]

Kaynaklar

1. Gunduz A, Turedi S, Russell RM, Ayaz FA. Clinical review of grayanotoxin/mad honey poisoning past and present. *Clin Toxicol (Phila)* 2008;46:437-42.
2. Yilmaz O, Eser M, Sahiner A, Altintop L, Yesildag O. Hypotension, bradycardia and syncope caused by honey poisoning. *Resuscitation* 2006;68:405-8.
3. Kebler LF. Poisonous honey. *Am Pharm Assoc Proc* 1896;44:167-174
4. Dilber E, Kalyoncu M, Yarifi N, Ökten A. A case of mad honey poisoning presenting with convulsion: intoxication instead of alternative therapy. *Turk J Med Sci* 2002;32:361-2.
5. Sohn CH, Kim W, Ahn S, Oh BJ, Kim WY, Lim KS. Three Cases of Mad-honey Poisoning Presenting with Cardiovascular Emergencies. *J Korean Soc Emerg Med* 2005;16:322-5.
6. Avcı M. Rhododendrons and Their Natural Occurrences in Turkey. *Coğrafya Dergisi* 2004,12:13-9.